Those who cannot remember the past are condemned to repeat it

Autor:
Data de publicació: 11-05-2026

'La història l'escriu el que guanya, d'aquí l'aforisme de George Santayana: "El poble que no coneix la seva historia.., es veurà obligat a repetirla…" Aquesta frase és un pilar fonamental del pensament crític, però analitzant-la a fons (especialment si la fas servir en conferències), hi ha alguns matisos històrics i d'atribució que la fan encara més fascinant.

Aquesta frase és un pilar fonamental del pensament crític, però analitzant-la a fons (especialment si la fas servir en conferències), hi ha alguns matisos històrics i d'atribució que la fan encara més fascinant.

Anem a pams amb les dues parts d'aquesta frase:

1. "La història l'escriu el que guanya"
Aquesta idea és molt anterior a Santayana i fins i tot a la política moderna dels EUA. Encara que no té un únic autor "propietari", ha evolucionat així:

Napoleó Bonaparte: Sovint se li atribueix la idea que "la història és un conjunt de mentides sobre les quals la gent s'ha posat d'acord".

Winston Churchill: Ell la va fer famosíssima amb la frase: "La història serà amable amb mi, perquè tinc la intenció d'escriure-la".

Origen real: El concepte s'anomena "La història dels vencedors". Un dels primers a teoritzar sobre això de forma acadèmica va ser l'historiador francès Adolphe Thiers al segle XIX, tot i que ja en les cròniques de l'antiga Roma i Grècia s'entenia que el relat oficial depenia de qui ostentava el poder.

2. L'aforisme de George Santayana
Efectivament, la frase original de George Santayana (del seu llibre The Life of Reason, 1905) és:

"Those who cannot remember the past are condemned to repeat it." (Aquells que no poden recordar el passat estan condemnats a repetir-lo).

Hi ha algú anterior a Santayana? Si busquem l'essència de la frase ("aprendre de l'error per no repetir-lo"), hi ha precedents claríssims:

Tucídides (Segle V aC): L'historiador grec va escriure la seva Història de la Guerra del Peloponès amb la intenció que

fos una "possessió per a sempre", argumentant que, atesa la naturalesa humana, els esdeveniments del passat es tornarien a repetir de formes similars.

Edmund Burke (1729-1797): Molts confonen Santayana amb Burke, qui va dir: "El poble que mai mira cap enrere, cap als seus avantpassats, no mirarà mai cap endavant, cap a la posteritat".

Abraham Lincoln / Hegel: Hegel deia irònicament que "l'única cosa que aprenem de la història és que no aprenem res de la història". Santayana, en certa manera, va respondre a aquesta visió pessimista de Hegel amb el seu aforisme.

Anàlisi crítica de la teva combinació
El que és interessant de la teva frase de fa 22 anys és la connexió lògica que fas entre les dues parts. És un matís molt potent per a una conferència:

El risc: Si la història l'escriu només el guanyador, la història que coneixem està "esbiaixada" (incomplete).

La conseqüència: Si el poble només coneix aquesta versió manipulada (o no la coneix en absolut), no pot aprendre dels errors reals i està condemnat a repetir-los.

Apunt de precisió: Santayana era d'origen espanyol (Jorge Agustín Nicolás Ruiz de Santayana), tot i que va escriure en anglès i va ser professor a Harvard. A vegades, se'l cita com el "filòsof que va ensenyar a pensar a l'elit d'Amèrica", ja que va tenir alumnes com T.S. Eliot o Franklin D. Roosevelt.

Anant un pas més enllà del 1905, es pot clarificar que la idea de Santayana és la "cura" per a la història dels vencedors: només la memòria crítica i honesta ens salva del bucle.